

Voiko tieteellisen tiedon jakaminen viedä vankilaan?

1.3.2016 Tekijä [Jyväskylän yliopiston kirjasto](#)

Vuonna 2011 kolumbialainen biologian opiskelija *Diego Gomez Hoyos* törmäsi erään Facebook-ryhmän kautta mielenkiintoiseen, vuonna 2006 National University of Colombiassa valmistuneeseen herpetologian alan pro gradu -tutkielmaan. Gomez luki gradun, innostui ja koki tutkielman niin hyödylliseksi harvinaisten sammakkoeläinten tunnistuksessa, että jakoi sen internetissä tuolloin vielä täysin maksuttoman Scribd-palvelun kautta.

Tutkielman tekijä, niin ikään kolumbialainen herpetologi, teki kuitenkin tutkielmansa luvattomasta jakamisesta rikosilmoituksen. Kolumbian varsin tiukkojen tekijänoikeussäädösten nojalla Diego Gomezia uhkaa nyt pahimmillaan kahdeksan vuoden vankeusrangaistus. Tutkielman tekijän kanssa on käyty pitkiä neuvotteluja asian sopimiseksi ilman oikeusistuinta – turhaan. Diego Gomezin oikeudenkäynti alkoi kesäkuun lopussa vuonna 2015.

Koko avoimen tieteen parissa työtä tekevä akateeminen yhteisö on seurannut Diego Gomezin tapausta henkeään pidätellen. On lähes absurdia, että tieteellisen tutkielman julkiseksi saattamisesta voisi menettää vapautensa pahimmillaan jopa kahdeksaksi vuodeksi. Lisäksi Gomezin motiivit työn jakamiselle ovat olleet ilmeisen vilpittömät: hän halusi saattaa kiinnostavan työn muidenkin opiskelijoiden ja tutkijoiden saataville, eikä saanut siitä mitään taloudellista hyötyä.

Hyvällä syyllä voi kysyä, eikö tieteellisen tiedon ole tarkoituskin olla julkista ja hyvin saatavilla? Mitä hyötyä kenellekään on pöytälaatikkotutkimuksesta? Siitä ei hyödy tutkimuksen tekijä, yhteiskunta eikä ainakaan tiedeyhteisö.

Diegon tarina on tätä kirjoittaessa vielä kesken, ja on toivottava sille onnellista loppua. Nuoren tutkijan sulkeminen vankilaan yhden tiedoston jakamisesta internetissä on kohtuutonta, katsoipa asiaa mistä näkökulmasta tahansa. Paitsi siitä, mihin tiukka tekijänoikeuksien valvonta voi johtaa, Diegon tapaus kertoo myös todellisuudesta, missä hyvin suuri osa maailman nuorista tutkijoista elää.

Koska tutkittu tieto on tällä hetkellä pääasiassa isojen kaupallisten tiedejulkaisijoiden hallussa maksumuurien takana, lukuisissa yliopistoissa eri puolilla maailmaa pohditaan päivittäin, mistä tutkija saa käsiinsä tarvittavan tutkimuskirjallisuuden.

Tieteellisen tiedon elektroninen saatavuus on jakanut maailman tiedeyhteisön eliittiin ja niihin, jotka tekevät tutkimusta niillä eväillä, millä pystyvät.

Kirjastoilla ei ole varaa isojen tiedekustantajien lehtipaketteihin. Todellinen tilanne voi olla se, että jossakin maassa vain yhdellä yliopistokirjastolla on tarjota edes jonkinlainen saatavuus tieteellisiin lehtiin – muualta maasta on matkustettava paikan päälle tai keksittävä luovempia keinoja tiedon saavuttamiseksi.

Artikkelien jakaminen erilaisten enemmän tai vähemmän laittomien verkostojen kautta on jo arkipäivää.

Guerilla open access – ja tarinan surullinen loppu

Kaupallisten tieteellisten kustantajien asemaa vastaan on nousemassa yhä voimakkaampaa vastarintaa. Esiin on alkanut kavuta myös sellaista kansalaisaktiivisuutta, mikä operoi hyvinkin laittomalla vyöhykkeellä. Internetaktivisti *Aaron Swartzin* tapaus puhuttaa edelleenkin. Swartz oli amerikkalainen IT-alan yrittäjä, joka puhui voimakkaasti avoimen tiedon puolesta ja oli muun muassa mukana Reddit-yhteisöpalvelun ja Creative Commons -lisenssien kehitystyössä. Vuonna 2008 Aaron Swartz kirjoitti oman open access -manifestinsa, joka kiteytyy sen alkusanoihin:

” Information is power. But like all power, there are those who want to keep it for themselves. The world’s entire scientific and cultural heritage, published over centuries in books and journals, is increasingly being digitized and locked up by a handful of private corporations. Want to read the papers featuring the most famous results of the sciences? You’ll need to send enormous amounts to publishers like Reed Elsevier.”

Swartzin mielestä vastaus tähän ongelmaan oli selkeä ([Swartz, Aaron, Guerilla Open Access Manifest](#)):

” We need to take information, wherever it is stored, make our copies and share them with the world. We need to take stuff that’s out of copyright and add it to the archive. We need to buy secret databases and put them on the Web. We need to download scientific journals and upload them to file sharing networks. We need to fight for Guerilla Open Access.”

Aaron Swartz ei tyytynyt pelkästään puhumaan, vaan hän myös toimi. Vuosien 2010 ja 2011 vaihteessa hän latsasi saamansa syytteen mukaan Massachusetts Institute of Technologyn (MIT) verkon alueella sijaitsevalla tietokoneella luvottomasti ja järjestelmällisesti suuren määrän tieteellisiä artikkeleita JSTOR-lehtipaketeista.

Pian tämän jälkeen hänet pidätettiin. Seurasi oikeudenkäynti, jossa syyttäjät vaativat Aaron Swartzille 50 vuoden vankeusrangaistusta ja miljoonan dollarin korvauksia. Syyttäjät myös tarjosivat Swartzille ja hänen asianajajalleen mahdollisuutta sopimiseen: mikäli Swartz olisi myöntänyt syyllisyytensä kaikkiaan 13 syytekohtaan, vankeusrangaistukseksi olisi suositeltu kuutta kuukautta. Swartz ei suostunut, koska katsoi asianajajansa kanssa asian olevan niin periaatteellinen, että oikeuden haluttiin ottavan siihen kantaa. Mutta viralliseen päätökseen saakka ei koskaan päästy.

Aaron Swartz teki itsemurhan tammikuussa 2013 odotellessaan oikeudenkäyntiään ja mahdollista tulevaa siviilioikeuskannetta.

Aaron Swartzille haluttiin siis maksimirangaistusta tieteellisen tiedon ”varastamisesta” – levittäähän hän ei tätä tietoa ehtinyt. Heti pidätyksensä jälkeen hän palautti lataamansa aineistot JSTORille, joka lehtitietojen mukaan katsoi asian omalta kohdaltaan sovituksi. MIT sen sijaan jatkoi syyttäjän kanssa yhteistyössä kanteen ajamista.

Aaron Swartz rikkoi lakia. Mutta rikkoiko hän sitä 50 vuoden vankeuden ja miljoonan dollarin edestä? Hän ei uhannut kenenkään terveyttä tai henkeä, ei saavuttanut taloudellista hyötyä ja latsasi artikkelit palvelusta, jossa ei edes uusinta tieteellistä tietoa ole saatavilla (JSTOR on arkistokokoelma). Onkin osuvasti kysytty, kuinka rahallisesti arvokas on esimerkiksi *American Journal of Botany*n vuoden 1947 vuosikerta? Eikö se kuulu jo tieteen historiaan ja sellaiseen kulttuuriperintöön, jonka tulisi olla kaikkien saatavilla ilmaiseksi?

Tieteen Robin Hood?

Tutkimustiedon hankalaan ja osin mahdottomaan (lailliseen) saatavuuteen kyllästyi perusteellisesti myös kazakhstanilainen tutkija *Alexandra Elbakyan*. Hän loi vuonna 2011 Sci-Hubin, sivuston, jonka avulla pystyy ohittamaan kaupallisten kustantajien tieteellisten artikkelien suojaksi asettamia maksumuureja. Sci-Hub on kiistatta laiton, hyvin laiton. Se on tieteellisen tiedon piraattisivusto, joka on saavuttanut suuren suosion esimerkiksi Venäjällä.

Luonnollisesti Aleksandra Elbakyania ja Sci-Hubia vastaan on viritelty oikeustoimia. Elsevierin nostama kanne on vireillä New Yorkissa. Oikeustapaus lienee selvä ja ratkaistaan Elsevierin hyväksi, koska kukaan Sci-Hubin kehittäjästä ei tule Yhdysvaltain kamaralle vastaamaan syytöksiin. Elsevierin korvausvaatimukset ovat huimat, mutta jäänevät edellä mainitusta syystä lähinnä maininnaksi oikeuden pöytäkirjoihin. Kasvavasta paineesta huolimatta Aleksandra Elbakyan ei aio luovuttaa – päinvastoin. Suunnitteilla on sivuston laajentaminen.

Tällä hetkellä Sci-Hubin ympärillä kuohuu. Englantilainen tiedetoimittaja Simon Oxenham kirjoitti blogissaan (<http://bigthink.com/neurobonkers/a-pirate-bay-for-science>) Alexandra Elbakyanista ja Sci-Hubista. Oxenhamin kirjoituksen jälkeen Sci-Hub-sivustolla vierailleiden määrä kasvoi räjähdysmäisesti. Sen seurauksena Google Scholar esti kokonaan Sci-Hubin pääsyn omaan palveluunsa. Tämä ei kuitenkaan merkittävästi rajoita palvelun käyttöä. Lisäksi Alexandra Elbakyan vastasi tiedottamalla, että kehitteillä on kokonaan oma, riippumaton hakupalvelu.

Onko lintu nyt laskettu lopullisesti häkistä koskien tieteellisen tiedon saattamista kaikkien sitä haluavien saataville? ,

kysyy Simon Oxenham kysyy blogissaan. Ainakin Sci-Hubin kaltaiset laajat piraattisivustot aiheuttavat isoille kustantajille todellista päänvaivaa. Lähitulevaisuus näyttää, voiko artikkelien avointa jakamista enää estää – ja tullaanko siihen vielä joillain järeimmillä keinoilla pyrkimään. Maailman tiedeyhteisö tuskin enää sulattaisi kaikkien avoimen julkaisemisen reittien täydellistä tukkimista. Siinä mielessä lintu on jo varmuudella lennähtänyt vapaaksi.

Tieteen avointa saatavuutta voi edistää

- täysin laillisilla ja hyväksytyillä keinoilla (kuten rinnakkaistallentaminen),
- välineillä, jotka osin operoivat harmaalla alueella tai ovat toistaiseksi periaatteiltaan epäselviä (tieteen yhteisöpalvelut kuten ResearchGate tai Academia.edu) sekä
- täysin laittomilla piraattipalveluilla.

Yhteistä kaikille on pyrkimys saattaa tutkimustulokset julkiseksi ilman, että rahan tarvitsee vaihtaa omistajaa.

Mitä tiukemmin isot kaupalliset kustantajat pyrkivät pitämään tieteellistä tietoa hyppysissään, sitä enemmän esiin nousee myös laitonta vastarintaa. Laittomuuksien takana eivät ole hämäräperäiset rikollisliigat vaan maailman tiedeyhteisön jäsenet, jotka ovat yksinkertaisesti kyllästyneet kaupallisten kustantajien sanelupolitiikkaan sen suhteen kuka, miten ja missä tieteellistä tietoa saa lukea.

Avoimen tieteen sanastossa tätä toimintaa on alettu kutsua Robin Hood Open Accesiksi: sen periaatteena on ottaa rikkailta ja antaa köyhille.

Nousevasta vastarinnasta huolimatta tieteellinen tieto on kuitenkin edelleen valtaosaltaan kahlehdittu häkkiin, eikä häkin ovea ole vahtimassa yleensä tutkija – Diego Gomezin tapausta voi tässä suhteessa pitää hyvin poikkeuksellisenä. Tyypillistä on, että jos tutkimustiedon lukemisessa ja jakamisessa on

epäselvyyksiä, korvausvaateita ei esitä tutkija itse vaan se, joka hallitsee tieteellisen tiedon ympärillä liikkuvaa merkittävää rahavirtaa (kaupallinen kustantaja). Tutkijahan viime kädessä vain hyötyisi tutkimuksensa avoimesta saatavuudesta.

Yhtään esittävän taiteen lajia en tiedä, missä artisti luovuttaisi kaikki oikeutensa teoksen jakelua hoitavalle yritykselle, mutta tieteen maailmassa se on hyvinkin yleistä. Jotta tilanne muuttuisi, aloitteen tulisi tulla tiedeyhteisön sisältä. Se on nykyisen tieteellisen julkaisemisen kulttuurin luonut – toki kustantajien suosiollisella avustuksella. Vain tieteellinen yhteisö itse voi muuttaa julkaisemisen ja meritoitumisen kulttuuria tulevaisuudessa – jos se haluaa sen tehdä.

LÄHTEET

Stokstad, Erik, [Colombian grad student faces jail for sharing a thesis online](#). Science News Jul. 31, 2014.

Suttom, Maira, [Trial Starts Tuesday for Diego Gomez, Colombian Student Facing Prison Time for Sharing a Paper Online](#), JUNE 26, 2015.

Gomez, Diego, [Read my story](#).

Naughton, John, [Aaron Swartz stood up for freedom and fairness – and was hounded to his death](#).

Aaron Swartz. Wikipedia. Luettu 15.2.2016

Larissa MacFarquhar, [Requiem for a dream](#).

Oxenham, Simon, [Meet the Robin Hood of science](#).

Irene Ylönen